

Bevezetés a hármas tagozódáshoz: előzmények, szimptómák, perspektívák

Ertsey Attila

Történelmi előzmények

Renate Riemeck német történész szerint az I. Világháború egy az európai Közép ellen indított megsemmisítő háború volt.

- Történelmi előzmények:
  - 1914 - az egységállam vége
  - 1917 - Világtörténelmi fordulópont:
  - az USA belépése az európai háborúba
  - a hármas tagozódású szociális organizmus eszméjének megjelenése - Rudolf Steiner 1917-es békejavaslata, mint Közép-Európa válasza a wilsoni pontokra: Memorandum
  - a bolsevik forradalom győzelme
- Egy százéves mulasztás és következményei: *"Ha a Memorandumot megértették volna, nem lett volna II. világháború."* Otto Schilly, Bundestag képviselő
- A szociális kérdés a XIX. század végén és ma
- A hármas tagozódás valósága:
  - 1. "Core" - a Hármas tagozódás alapelvei

Az emberi organizmus analógiája - az ember funkcionálisan szemlélve hármasan tagolt. nincs a szervezetnek abszolút centralizációja

- 2. "Distortions" - betegségtünetek (szociálpatólógia), pusztítások, kísérletek a hármas tagozódás eltüntetésére a II. Világháború után:
  - szociális piacgazdaság
  - alapjövedelem
  - államosítás - *"a politikai-államélet területéről minden gazdasági tevékenységet ki kell vonni"* (Kernpunkte)
- 3. Perspektívák a három életterületen:
  - a szolidáris gazdaság csírái, az öngazgató iskolák kérdése, az állami befolyás visszaszorítása, a gyógyítás szabadsága, szociálhigiéné

Alexander Caspar javaslatai:

- a munka szabályozását a jog területére kell vinni
- a tőkeigazgatást a szellemi élet területére
- mindkettőt ki kell vonni a gazdaság területéről
- a termelőegységek átruházása során nem szabad pénznek megjelenie.

Egy újabb válság felé sodródunk, a jövedelemképzés kérdése körül, melyet a robotizáció gyorsulva hoz felénk. Szinte valamennyi párt programjában szerepel az Alapjövedelem, mint vonzó, univerzális gyógyszer, és a jövedelmi egyenlőtlenségek miatt növekvő szociális feszültség megoldási kísérletei – adóreformmal, vagyonosodási vizsgálatokkal. Közös jellemzőjük a gondolatlanság és a szépen hangzó illúziók kergetése. Elfelejtettünk gondolkodni. Az állam szerepe tisztázatlan. A központosított állami oktatási intézményrendszer működési zavarokat és pedagógus-megmozdulásokat vált ki, melyek legmélyebben fekvő oka az öngazgatás igénye.

A gondolkodási szokások két világramlata, amint Steiner A szociális élet kérdéseiben leírja:

- az egyik isteni-szellemi magasságokban kíván maradni, nem akar hidat verni egy szellemi impulzus és az életben megszokott tevékenység egy ténye között. A másik áramlat a mindennapokban gondolatlanul él. Ha e kettőt nem kötjük össze, a vallási-etikai élet élethazugsággá alakul. Ha összekötjük, akkor összekötöttük az eget a földdel.

Jövedelmi olló: a tőketulajdonosok és a munkavállalók közti jövedelmi szakadék a közelgő globális válság fő oka. A jelenség Magyarországon az állami nyugdíjainál is tapasztalható. Gulyás Márton baloldali aktivista felvetése: a nyugdíjminimum cca. 50.000 Ft (cca. 160 euro) , a legmagasabb állami nyugdíj 1.300.000 Ft (4300 euro), átlag 110.000 Ft (360 euro) - egy középértéket javasol. A megoldás a szociálkvóta.

Előzmények, ritmusok, törekvések, a XX. század – az amerikai évszázad - története

1917 - 1956 – 1968 – 1980 – 1989 - 2017

• 1956, Budapest

Forradalom a kommunista rendszer elnyomása ellen. Megszületnek a szolidáris gazdaság csírái, a munkástanácsok. A tervutasításos gazdálkodást felváltották a munkások és a gyár vezetőinek közös megbeszélései, valamint a gyárak külső kapcsolataiban a szükségletek és a termelés összehangolása. Az orosz intervenció után még hónapokig működtek, azonban a Kádár-rendszer felszámolta őket.

• 1968, Keleten és Nyugaton elementáris szabadságimpulzus:

- hippimozgalom – a Woodstock-nemzedék - szeretet, vonzódás a spiritualizmus felé
- diákmozgalmak: Párizs, Berlin, USA - Berkeley - egyetemi autonómia és az **oktatás szabadsága**. Rudi Dutschke későn talált rá Rudolf Steinerre. Baader-Meinhof csoport: igazságérzet, szellemi orientáció nélkül
- Prágai Tavasz: reformkommunisták, emberarcú szocializmus alternatívája, gazdasági reformokkal a központosított tervutasításos rendszerrel szemben

• 1980 - Németország, Zöldek

- „Aktion Dritter Weg”, Wilfried Heidt, Kulturzentrum Achberg, antropozófusok, a Prágai Tavasz emigráns reformközgazdászai. A Zöldek Alapprogramja a hármas tagozódás eszméjére támaszkodó osztársadalmi alternatíva volt, Harmadik Út néven, válasz a kapitalizmus és kommunizmus zsákutcájára. A programban szerepelt az alapjövedelem gondolata, a munkanélküli segély felváltására. Az áttörés nem sikerült.

• 1989, a Fal leomlása

- Wilfried Heidt kapcsolatot keresett Magyarországgal is – az MDF-fel, de a változás a kapitalizmus elavult formáihoz való visszatérés előre megírt forgatókönyve szerint ment végbe. Tanácsaikra a magyarok nem tartottak igényt.
- **2017**
- 4×7, azaz 28 évvel később elérkezett a 2017-es év, a hármas tagozódás születésének 100. évfordulója. Mit hoz ez a jeles év?
- **1945 - szociális piacgazdaság,**
- **2017 - alapjövedelem, robotizáció (Transzhumanizmus)**

„Szociálpolitikai alternatíva

Két alapjog: a jövedelem és az önálló közreműködés joga.

1. A jövedelem emberi jog (a mai össztermelés egyharmada fedezi a valódi szükségleteket).

A valós szükségletek minimuma, az emberhez méltó alapjövedelem jog kell legyen.

2. A gazdaság teljes területén, felelős és önálló közreműködés joga (önálló munkavégzés joga – a munkához való jog önmagában csonka).

(részlet a Zöldek Alapprogramjából (Grünes Grundlagenprogramm, 1980)

A Zöldek két javaslata közül az egyik – az alapjövedelem, mint jog bevezetése – tévedés, méghozzá – mivel forrásként Rudolf Steinerre hivatkoztak – Steiner félreértelmezése. Rudolf Steiner a jövedelemképzést a jog területére helyezi, a munkaerő áru-jellegének megszüntetésével. A jövedelem azonban a gazdaság területén keletkezik, áruk és teljesítmények cseréjével. A gazdasági tevékenységet – az áruterelés-kereskedelem-fogyasztás hármását – egyik oldalon a természeti alap határolja be, mint adottság, másik oldalon az emberhez méltó léthez tartozó munkamennyiség és jólét mértéke, amit a jog biztosít. A jövedelem megállapítása a jog területén történik – szemben a mai gyakorlattal, amikor a munkaerő megvásárlásával árut cserélnek jogra,- de a jövedelem mögött van munkavégzés. A Zöldeknél nincs, ráadásul a jövedelem képzését és elosztását is az államra bíznák. Ezt a tévedést vonszolják tovább az alapjövedelem hívei mindmáig.

Robotizáció, transzhumanizmus, alapjövedelem

A robotizáció két kérdést vet fel:

- hol az emberi munka gépesítésének határa,
- mi a gépesítés következményének, a szinte mindenkire kiterjedő munkanélküliségnek, illetve a tőketulajdonosok és a bérmunkások közti jövedelmi szakadéknak a megoldása?

Az első kérdésre megadható a válasz. Elsőként a mezőgazdaságot vizsgáljuk, mivel a hazai nagytőke célul tűzte ki az emberi tényező teljes kiküszöbölését a területről¹. A kérdést Manfred Klett tette fel, a biodinamikus mezőgazdaság kapcsán, hogy milyen gépi munka az, mely a termék minőségére is hatással van? Megállapította, hogy a transzportfolyamatok, mely a termék szállításával függ össze (vetés, betakarítás, szállítás) nincsenek hatással az élő szervezetre. Bizonyos tevékenységek viszont nem végezhetők géppel a termék minőségének sérülése nélkül: biodinamikus preparátumkészítés.

Másik kérdés a gépesítés környezeti hatása. Minden gép, ami külső energiával működtetett, hagy környezeti nyomot, melyet el kell takarítanunk. A gépesítés teljes ökológiai lábnyomát, a gépek teljes életciklusra vonatkozó környezetterhelését ki kell számítani, és összevetni a Föld megújuló képességével. Megállapítható, hogy az emberi munkának kisebb a környezetterhelése, mint a gépesítésnek. De van még egy szempont, ami a biodinamikus gazdálkodás kiindulópontja: a természetben tapasztalható hanyatlási tendencia, melyet a gazdának kell ellensúlyoznia megelevenítő erők közvetítésével, melyek a növény- és állatvilág és ezek hatásaként az ember fejlődését – a gondolkodási képesség megőrzését – lehetővé teszik. Ahogy Mezei Ottóné (Klári néni) fogalmazott: ha a Föld nem kap elegendő mennyiségű preparátumot, akkor elpusztulunk. A gépesítés nem elevenít, hanem halálérőket visz a természetbe.

Szellemtudományos tárgyiassággal és természettudományos precizitással végig kell tehát vizsgálni a gépek alkalmazásának teljes területét a mezőgazdaságban. Az iparban szintén, de ott egyszerűbb a kérdés, mivel egy gép előállításánál nincs jelentősége annak, hogy az géppel vagy kézi munkával készült-e. Ott a kérdés máshol van: a halál folyamatokat hozó technológiát mikor és hol lehet felváltani a morális technológiának, annak minden vonzatával – a számítógépek, a mesterséges intelligencia kérdésével bezárólag.

De ott van a - mai kifejezéssel élve - humán szolgáltatások kérdése, az oktatás, gyógyítás, a művészetek, tudomány, vallás területe. Lehet-e gyermekeinket villanypásztorra bízni? A televízió esetén tudjuk a választ. Waldorf-szülők számára talán már egyértelmű, de mi lesz a válasz a háztartási nevelőnő-robotok megjelenésével, ha már a robotfeleségek itt vannak? A távoktatás, az e-learning rohamos terjedése is élesen veti fel a kérdést, hogy a tudás azonos-e az ismeretszerzéssel, ami könyvből, e-bookból, internetről beszerezhető?

Rudolf Steiner válasza adott: az ismeret semmit nem ér, az eleven átélés nélkül. Józan ésszel itt is meghúzható a gépek alkalmazásának határa, éppúgy, mint a gyógyászatban, beleértve az idősgondozást is. Mert az orvos-robot is fel tudja térképezni a beteg biográfiáját, de a gép nem rendelkezik intuícióval. Ma is szenvedünk, ha a „betegellátás” során a kórházi protokoll ütközik saját érzésünkkel, ha a protokollt betartják, de közben a beteg nem gyógyul, mert az ő individuális terápiás igénye nem fedhető le jogszabályi előírásokkal. Mint ahogy jogszabályokkal

nem kényszeríthető ki minőség sem a gyógyászatban, sem az építészetben. A gyógyítás technológiából művészetté kell váljon, mint a nevelés, és minden más, ahol az élővel van dolgunk. Az összes életterület átvizsgálásával tehát megállapítható, hogy a gépek szaporodása mederbe terelendő, és minden, ami az előre vonatkozik, azt művészivé kell tenni, és azt csak az ember tudja végrehajtani.

A második kérdésre mi a válasz? A mai gazdasági-politikai elit válasza ismert: aki elveszti állását a gépek miatt, az képezze át magát, illetve a gépek új állásokat teremtenek. Aki kihull a rendszerből, arról az alapjövedelem fog gondoskodni. Ezek a válaszok tévedésen alapulnak. A megoldás a jövedelemképzés egészségessé tétele a szociális organizmuson belül. Az egész folyamat áttekintése a tőkeképződéstől kezdve meghaladja az írás kereteit, ezért csak utalunk rá: ha a vállalkozó és a munkás szabad megállapodása alapján történik az áru előállítás, akkor a tőkejövedelemből nem csak a vállalkozó részesül, hanem a munkás is, és a közösség is. A munka megtakarításából képződő tőke bizonyos százaléka (kamata) a vállalkozóé, másik hányada a munkásé lesz, a fennmaradó részből hitelpénz vagy ajándékpénz lesz, ami így a közösséghez áramlik vissza. Ez lehetetlenné teszi a munka nélkül keletkező jövedelmet, és a vállalkozó és a munkás közti jövedelmi olló végtelenné nyílását, a munkaerő áruvá válását. Nincs szükség 100 %-os ÁFÁ-ból, állami újraelosztás révén generált segélyre (alapjövedelemre).

Ha mindkét kérdésre a fenti úton elkezdjük keresni a válaszokat, a mederben tartott robotizáció által behatárolható a gépesíthetőség területe. A gépesítés által megtakarított emberi munka, azaz a keletkező tőke nem a Szilíciumvölgy guruinak zsebében landol, akik kezében ma a világ ipari tőkéje összpontosul, és akik a magántulajdon monopóliuma révén monopolhelyzetből döntenek a tőke sorsáról és – luxusfogyasztásuk fedezése mellett – saját gazdasági hatalmuk megőrzését szolgáló elit iskolarendszert hoznak létre és felvásárlások révén további tőkekoncentrációt és hatalmat szereznek, hanem hitelpénzzé és ajándékpénzzé alakul, amihez bárki hozzáférhet. A forráshoz jutott szellemi élet és a hitelhez jutott gazdaság fel tudja szívni a munkanélkülivé vált embereket, akik így a tőke által valóban felszabadulnak bizonyos tevékenységek alól, hogy más tevékenységekben fejthessék ki képességeiket.

Egy asszociatív gazdaság felé

Rudolf Steiner azt mondta, hogy mielőtt bármi új és egészséges jönne, először meg kell szabadítsuk a szellemi és kulturális életet az államtól. Ez azt jelenti: nincs állam az iskolában, az egyetemen és egyéb más tanintézményben.

Ezt követően - mondja - kell 10 év, míg a tudatunk megváltozik (ezt 100 évvel ezelőtt mondta).

És azért, hogy olvassuk az ő hármastagozódás-könyveit, ezt is hozzátette:

«Schlimm ist nicht so sehr, dass heute noch viele Menschen nichts tun können; unendlich schlimm ist es aber, wenn die Menschen sich nicht entschließen können, die sozialen Gesetze geisteswissenschaftlich wenigstens kennenzulernen, sie zu studieren. Das andere wird kommen, wenn sie studiert werden.» Bern (GA 186).

"Az még nem annyira rossz, hogy ma sok ember semmit sem tud tenni; az viszont végtelenül rossz, ha az emberek nem tudják elhatározni, hogy a szociális törvényeket legalább megismerjék, tanulmányozzák. A többi jönni fog, ha azokat tanulmányozzák."
Bern, GA186

---

¹ Agrotrend magazin, 2017 június, interjú a Bonafarm cégcsoport képviselőivel